

Sygn. akt I PK 78/18

POSTANOWIENIE

Dnia 28 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z powództwa M. B. i K. B.
przeciwko P. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w C.
o ryczałt za noclegi,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 28 marca 2019 r.,
skargi kasacyjnej P. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w C.
od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. -
Ośrodka Zamiejscowego w R.
z dnia 13 października 2017 r., sygn. akt IX Pa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 13 października 2017 r. Sąd Okręgowy w G., orzekając w sprawie z powództwa M. B. i K. B., oddalił apelację pozwanego P. Spółka z o.o. w C. od wyroku Sądu Rejonowego w R. z dnia 24 sierpnia 2016 r. w zakresie ryczałtów za nocleg.

W ocenie Sądu odwoławczego po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15 nie stosuje się art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców, ale stosuje się art. 77⁵ § 5 k.p., jeśli pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej (ryczałtu za nocleg) w regulaminie, układzie zbiorowym pracy albo w umowie o pracę.

Rozstrzygnięcie zaskarżył pozwany, zarzucił mu naruszenie: § 9 ust. 1 i 2 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. nr 236, poz. 1991 r. ze zm.); § 9 ust. 1 i 2 tego rozporządzenia w związku z art. 2 pkt 7 i art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców i w związku z art. 77⁵ § 2 k.p.; § 9 ust. 4 rozporządzenia, a także ten sam przepis w związku z art. 8 ust. 8 rozporządzenia nr 561/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie harmonizacji niektórych przepisów socjalnych odnoszących się do transportu drogowego oraz zmieniającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 3821/85 i Rady (WE) nr 2135/98, jak również uchylającego rozporządzenie Rady (EWG) nr 3820/85; art. 77⁵ § 5 k.p. w związku z art. 77⁵ § 2 k.p.; art. 8 k.p.; art. 382 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 278 § 1 i § 2 k.p.c.

W ocenie pozwanego w sprawie wystąpiły przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Skarżący wskazał, że zarówno w orzecznictwie sądów powszechnych, jak również samego Sądu Najwyższego dochodzi do istotnych rozbieżności w kwestii problematyki „ryczałtów noclegowych”. Rozbieżności te istniały także przed ukazaniem się uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, która stała się asumptem dla licznych roszczeń kierowców. W rezultacie, powyższa uchwała stała się niejako punktem zwrotnym w sprawach ryczałtów noclegowych, powodując lawinę pozwów. W dużej mierze wynikało to z jej mylnego odczytywania przez sądy jak i samych pracowników. Problem ten występuje też aktualnie. Kolejne orzeczenia Sądu Najwyższego rozbieżności w orzecznictwie nie usunęły, co wskazuje, iż potrzeba wyjaśnienia problematyki zagadnień związanych z ryczałtami jest ciągle aktualna. Przedsiębiorstwa transportowe z nadzieją patrzyły na sprawę zawisłą przez Trybunałem Konstytucyjnym, który ostatecznie w wyroku z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15 uchylił podstawę prawną dla roszczeń o ryczałty noclegowe. Jak się jednak okazało wyrok ten nie rozwiązał wątpliwości. Sąd Najwyższy wypowiedział trzy różniące się od siebie poglądy (w wyrokach: z dnia 21 lutego 2017 r., I PK 300/15; z dnia 14 lutego 2017 r., I PK 77/16 i z dnia 7 lutego 2017 r., II PK 359/15). Zawarte w tych orzeczeniach zapatrywania świadczą o

rozbieżnościach w orzecznictwie sądów (skarżący powołał się również na liczne orzeczenia sądów powszechnych).

W ocenie pozwanego zachodzi też konieczność udzielenia przez Sąd Najwyższy odpowiedzi na następujące pytania:

a) czy pracownikowi należy się ryczałt noclegowy mimo braku poniesienia kosztów,

b) czy pracownik ma prawo „dorabiać sobie” do wynagrodzenia zasadniczego otrzymując ryczałt czy diety i nie przeznaczając tych świadczeń na wydatki związane z noclegiem,

c) czy jakiegokolwiek znaczenie ma standard kabiny w tym miejsca do spania w kontekście samego prawa do ryczałtu noclegowego lub jego wysokości,

d) czy jakiegokolwiek znaczenie mają indywidualne cechy, predyspozycje danego pracownika w kontekście możliwości regeneracji sił psycho-fizycznych, od których zależy bezpieczeństwo samego kierowcy i innych użytkowników drogi,

e) jeśli odpowiedź na pytanie zadane w lit. d będzie pozytywna, to czy nie powinno się badać indywidualnie każdego przypadku przy uwzględnieniu biegłych z zakresu medycyny pracy i bhp przynajmniej do czasu uregulowania problematyki ryczałtów noclegowych przez ustawodawcę,

f) czy pojęcie bezpłatny nocleg odnosi się do kwestii finansowych czy bardziej do praktycznej, a więc rodzaju miejsca noclegowego w kontekście zasad bezpieczeństwa,

g) czy wewnętrzne zakładowe przepisy prawa pracy mogą ustanowić ryczałt noclegowy na poziomie 0 zł.

Pozwany zastrzegł też, że skarga kasacyjna zasługuje na przyjęcie na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. z uwagi na występujące w sprawie zagadnienie prawne, a mianowicie, czy jest możliwe wykluczenie *a priori* możliwości odbywania noclegu w kabinie samochodu, czy też dopuszczalne jest badanie tej kwestii w indywidualnej sprawie przy pomocy wszelkich środków dowodowych, w tym dowodu z opinii biegłego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nie może zostać przyjęta do rozpoznania.

Konkluzja ta staje się zrozumiała, jeśli weźmie się pod uwagę, że zagadnienia prawne (pytania sformułowane w skardze kasacyjnej), jak również poważne wątpliwości prawne skutkujące rozbieżnością w orzecznictwie zostały już przez Sąd Najwyższy przesądzone i to w sposób, który sprawia, że zaskarżony wyrok należy ocenić jako trafny.

Prawdą jest, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r. przewartościował układ podstaw prawnych mających zastosowanie do kierowców. Wpływ tego judykatu na sytuację prawną kierowców ocenił Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17, OSNP 2018 nr 3, poz. 28 (a także w licznych wyrokach wydanych w późniejszym okresie). Wskazał, że wyeliminowanie przez Trybunał Konstytucyjny z porządku prawnego art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców nie oznacza, iż powstała luka w przepisach regulujących zasady rozliczania podróży służbowych realizowane przez kierowców w transporcie międzynarodowym. Do pracowników-kierowców w transporcie międzynarodowym znajdują bowiem zastosowanie reguły rozliczenia podróży służbowej przewidziane w art. 77⁵ k.p. Wskazuje na to mechanizm z art. 5 k.p. i jego odpowiednika, czyli art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2018 r., III PK 71/17, LEX nr 2539181). Stanowisko to potwierdzają liczne wypowiedzi Sądu Najwyższego. Chronologicznie rzecz ujmując, należy przywołać wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2017 r., I PK 300/15 (LEX nr 2242158), zgodnie z którym po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., (K 11/15) nie stosuje się art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, ale stosuje się art. 77⁵ § 5 k.p., gdy pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę. Pogląd ten zaaprobował Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 8 marca 2017 r., II PK 409/15 (LEX nr 2306366) i I PK 410/15 (LEX nr 2306367).

Kierując się tym zapatrywaniem, należy stwierdzić, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie wpływa na sytuację pracownika, gdy pracodawca w regulaminie wynagradzania nie uregulował prawa do ryczałtu za noclegi. W takim wypadku roszczenie powodów znajduje oparcie w art. 77⁵ § 5 k.p. (który daje

pracownikom prawo do pokrycia należności podróży służbowej według przepisów obowiązujących w państwowych i samorządowych jednostkach sfery budżetowej), mającym zastosowanie na podstawie art. 5 k.p. i art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców. Te same zasady stosuje się, gdy pracodawca zawiera w regulaminie negatywne rozstrzygnięcie w przedmiocie ryczału za nocleg. Takie działanie pracodawcy nie może być uznane za prawidłowe. Jak bowiem podniósł Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 lutego 2018 r., III PK 158/16 (LEX nr 2450254), wszelkie regulacje zakładowych aktów prawa pracy albo postanowienia umów o pracę wykluczające obowiązek pracodawcy pokrywania kosztów noclegu kierowców w podróży służbowej w związku z zapewnieniem im noclegów w kabinie pojazdu są bezskuteczne i nie mają mocy prawnej. Także we wcześniejszym wyroku z dnia 27 kwietnia 2017 r., I PK 90/16 (LEX nr 2282387), Sąd Najwyższy orzekł o braku możliwości pomijania przez polskich pracodawców w regulaminach wynagradzania ryczału za nocleg, nawet w przypadku zapewnienia pojazdu z miejscami noclegowymi. Tym bardziej przyjąć należy, że nieuprawnione byłoby zawieranie w regulaminach postanowień odmawiających wypłacania ryczału. Ponadto, w wyroku z dnia 8 marca 2017 r., II PK 409/15 (LEX nr 2306366) Sąd Najwyższy zauważył, iż art. 77⁵ § 5 k.p. posługuje się zwrotem "w przypadku gdy (...) nie zawiera postanowień o których mowa w § 3". Chodzi więc o sytuację, w której zakładowe źródła prawa pracy nie regulują należności z tytułu podróży służbowej. Brak regulacji należy dekodować rodzajowo, to znaczy jeżeli pracodawca ureguluje kwestię diet, a pomija inne koszty podróży, to oznacza że u pracodawcy nie ma postanowień, o których mowa w art. 77⁵ § 3 k.p. Takie pominięcie, konkretnie dotyczące ryczału za nocleg kierowcy w kabinie pojazdu, miało miejsce w przypadku regulaminu obowiązującego u skarżącego pracodawcy. To zaś oznacza, że regulamin ten nie zawiera postanowień, o których mowa w § 3 art. 77⁵ k.p., a więc spełniona zostaje przesłanka wymieniona w § 5. W konsekwencji, zgodnie z jego treścią pracownikowi przysługują należności na pokrycie kosztów podróży służbowej odpowiednio według przepisów, o których mowa w § 2 (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2018 r., III PK 53/17, LEX nr 2550123).

Skarga kasacyjna została sporządzona w dniu 19 stycznia 2018 r., a zatem już po wydaniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17, OSNP 2018 nr 3, poz. 28 (a także po sporządzeniu jej uzasadnienia). Zestawienie to prowadzi do dwóch wniosków. Po pierwsze, przegląd orzecznictwa dokonany przez skarżącego nie jest pełny, a po drugie, pozwany wywodząc nadzwyczajny środek odwoławczy nie dostrzegł, że podnoszone przez niego kwestie zostały już w orzecznictwie ujednolicone. Rolę tę spełniła właśnie uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2017 r. Wyjaśniono w niej wszystkie zgłoszone przez pozwanego wątki. Po wydaniu uchwały Sąd Najwyższy orzeka już jednolicie, kierując się zapatrywaniem wyrażonym w jej uzasadnieniu. Wyjaśnia to, że obecnie zagadnienia prawne zgłoszone przez skarżącego przestały być istotne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. W tym stanie rzeczy nie można również twierdzić, że wskazane przez pozwanego przepisy budzą jeszcze poważne wątpliwości lub wywołują rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.).

Dlatego na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.